

**ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ
АКТОРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ
ПЕДАГОГІКИ**

УДК 378.011.3-051 :6] :37.013:792] :378.091.26
DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.339671>

Олександр Зоря, аспірант кафедри
теорії і методики технологічної освіти
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8214-4478>
Валентина Цина, доктор педагогічних наук, професор
кафедри загальної педагогіки та андрагогіки
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3512-1641>

**ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МОДЕЛІ
ФОРМУВАННЯ АКТОРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ
ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

У статті розглядається доцільність розвитку педагогічної креативності вчителів технологій на засадах театральної педагогіки. Мета дослідження полягає в дослідно-експериментальній перевірці ефективності спроектованої нами педагогічної моделі формування акторських якостей майбутніх учителів технологій засобами театральної педагогіки за п'ятьма критеріями з використанням експериментальних факторів (навчального змістового модуля, методів, організаційних форм та засобів театральної педагогіки) формування якостей цього виду та трьома етапами (когнітивним, індивідуалізації та педагогічної майстерності). Значущість результатів формувального педагогічного експерименту довела науково-педагогічну ефективність спроектованої нами педагогічної моделі формування акторських якостей майбутніх учителів технологій засобами театральної педагогіки.

Ключові слова: модель; формування; акторські якості; майбутні учителі технологій; засоби; театральна педагогіка.

Рис. 2. Літ. 14.

Oleksandr Zorya, Postgraduate Student of the
Theory and Methods of Technological Education Department,
Poltava Volodymyr Korolenko National Pedagogical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8214-4478>
Valentyna Tsyna, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor of the
General Pedagogy and Andragogy Department,
Poltava Volodymyr Korolenko National Pedagogical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3512-1641>

**RESEARCH AND EXPERIMENTAL VERIFICATION OF THE EFFECTIVENESS OF THE
MODEL OF FORMATION OF ACTING QUALITIES OF FUTURE TECHNOLOGY TEACHERS
USING THEATRE PEDAGOGY**

The article examines the feasibility of developing teachers' pedagogical creativity on the basis of theatrical pedagogy, based on the common use of teachers' and actors' own personalities to implement creative ideas through means of interaction and communication. The insufficient development of the theoretical foundations of this problem and the need to understand the ways of its practical solution determined the purpose of the study to experimentally verify the effectiveness of the pedagogical model we designed for the formation of acting qualities of future technology teachers using theatrical pedagogy. At the beginning of the formative pedagogical experiment, assessment sections were conducted to measure the levels of development of acting qualities in future technology teachers of the experimental groups according to five criteria. The implementation of our designed model of forming the acting qualities of future technology teachers using theatrical pedagogy in experimental groups took place using experimental factors (educational content module, methods, organizational forms and means of theatrical pedagogy), the formation of qualities of this type in three stages (cognitive, individualization and pedagogical skills). The generalization of the obtained data of the formative pedagogical experiment, according to the five criteria for the formation of acting qualities of future technology teachers, included a comparison of data before its beginning and after its completion in the experimental groups. According to the results of the formative pedagogical experiment, positive and dynamic changes were noted for each of the five criteria for the formation of acting qualities of future technology teachers. The significance of the results of the formative pedagogical experiment proves the scientific and pedagogical effectiveness of the pedagogical model we designed for the formation of acting qualities of future technology teachers using theatrical pedagogy.

Keywords: model; formation; acting qualities; future technology teachers; means; theater pedagogy.

Постановка проблеми. Освітній процес Нової української школи вимагає від вчителів компетентності щодо якісного предметного навчання, здатності до ефективної комунікації з його учасниками, готовності вести учнів за собою шляхом фахового викладання та любові до свого предмету. Ефективність реалізації педагогічних компетентностей сучасного вчителя визначається сформованістю таких ключових особистісних якостей як педагогічна рефлексія, творча уява, мистецтво імпровізації та емпатія. Ці якості наближують педагогічну діяльність до мистецтва, а діяльність педагога до артистичної творчості, що уможливорює доцільність розвитку педагогічної креативності вчителів на засадах театральної педагогіки.

Характерною ознакою педагогічної творчості вчителя технологій є спільність використання вчителями та акторами власної особистості для реалізації творчих задумів засобами взаємодії та спілкування. Це актуалізує застосування елементів театральної педагогіки для навчання майбутніх учителів технологій теорії і методики артистичної техніки у предметному шкільному навчанні.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання театральної педагогіки висвітлені в наукових працях зарубіжних та вітчизняних науковців: В. Абрамян [1], Б. Брехт [2], І. Зязюн [9], Є. Колісник [5], Л. Курбас [6], А. Макаренко [7], J. McCrosky [14], A. Maley, A. Duff [13], Н. Миропольська [8], Н. Пушкар [10], Н. Середа [11], І. Цебрій [12] та ін. Їхні напрацювання стали психолого-педагогічним підґрунтям для розробки комплексного підходу до формування у майбутніх учителів технологій акторських якостей. Вивчення результатів наукових досліджень вказує на їхню спрямованість на вирішення проблеми навчання майбутніх учителів технологій використанню різних комунікативних практик для предметного технологічного навчання та організації комунікації між його учасниками з освітньою метою. Одним із дієвих шляхів досягнення цієї мети вважаємо формування акторських якостей майбутніх учителів технологій засобами театральної педагогіки.

Відсутність систематичних наукових досліджень цієї актуальної проблеми, недостатня розробленість її теоретичних основ та необхідність усвідомлення шляхів її практичного розв'язання обумовили **мету дослідження** з дослідно-експериментальної перевірки ефективності спроектованої нами педагогічної моделі формування акторських якостей майбутніх учителів технологій засобами театральної педагогіки

Виклад основного матеріалу. Сформованість у студентів-бакалаврів акторських якостей, як ознаки їхньої педагогічної майстерності, нами визначалась за розробленою І. Зязюном трирівневою шкалою:

– рівень початкової педагогічної умілості, що формується під час навчання студентів за освітньо-професійною програмою;

– рівень середньої педагогічної майстерності, набуття якого відбувається впродовж перших кількох років самостійної освітньо-професійної діяльності вчителя-початківця та характеризується становленням його власного індивідуального стилю освітньої діяльності;

– рівень високої педагогічної творчості, що проявляється у пошуку вчителем освітніх інновацій для вдосконалення власної теоретичної і практичної професійно-педагогічної підготовленості, забезпечує її високу результативність і ефективність. Сюди можуть входити результати наукових розвідок вчителів у формі науково-методичного забезпечення освітнього процесу, здійснення презентацій власного педагогічного досвіду, впровадження та узагальнення освітніх інновацій [9].

Формувальний експеримент проводився на базі Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, Хмельницького національного університету, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та Кременецької гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка зі здобувачами освіти спеціальності 014 Середня освіта (Трудове навчання та технології). Репрезентативність вибірки було забезпечено природністю проведення контрольного етапу педагогічного експерименту за відсутності спеціального відбору майбутніх учителів технологій експериментальних (86 осіб) груп.

На початку формувального педагогічного експерименту нами були проведені констатувальні зрізи з вимірювання рівнів сформованості акторських якостей у майбутніх учителів технологій контрольних та експериментальних груп за п'ятьма критеріями: опосередкованого впливу свідомих прийомів психотехніки на неусвідомлювані механізми творчості; вияву духовних переживань педагога у зовнішньо-сценічному впливові на учнів; діяльнісної взаємодії особистості зі світом; перенесення доцільних моделей спілкування із внутрішнього плану в зовнішній; обумовленості ефективності педагогічних впливів рівнем індивідуальної особистісної активності.

Упродовж 2024–2025 рр. відбувалось упровадження спроектованої нами моделі формування акторських якостей майбутніх учителів технологій засобами театральної педагогіки в експериментальних групах. У контрольних групах формування у майбутніх учителів технологій акторських якостей здійснювалось за традиційними освітніми контентами, без використання експериментальних факторів (навчального змістового модуля, методів, орга-

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ АКТОРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

нізаційних форм та засобів театральної педагогіки) формування якостей цього виду.

Під час підготовки до проведення формувального педагогічного експерименту викладачі педагогічних ЗВО були ознайомлені з методикою його проведення. Для апробації спроектованої моделі формування акторських якостей майбутніх учителів технологій засобами театральної педагогіки викладачі були ознайомлені зі змістом, структурою, методикою її апробації. З ними були проведені науково-методичні семінари, інструктажі з ознайомлення з навчальним змістовим модулем “Засоби театральної педагогіки в професійно-педагогічній діяльності вчителя технологій” [3] та методичними рекомендаціями до нього “Формування акторських якостей майбутніх учителів технологій засобами театральної педагогіки” [4]. Така організаційно-підготовча робота з викладачами сприяла успішному проведенню формувального педагогічного експерименту.

Під час першого, когнітивного етапу впровадження спроектованої педагогічної моделі було зосереджено увагу на формуванні пізнавальної готовності майбутніх учителів технологій до оволодіння акторськими якостями шляхом набуття

психолого-педагогічних знань у галузі театральної педагогіки, ознайомлення з базовими техніками та технологіями акторської діяльності.

Другий етап впровадження спроектованої нами педагогічної моделі включав індивідуалізацію виявів особистісних якостей майбутніх учителів технологій, становлення їхньої особистісної суб’єктності шляхом вияву набутих акторських якостей за індивідуальними особистісними здібностями та нахилами.

В ході третього етапу педагогічної майстерності діяльність викладачів спрямовувалася на формування у майбутніх учителів технологій педагогічної та комунікативної готовності до використання акторських якостей у освітній та професійно-педагогічній діяльності шляхом оволодіння такими складовими педагогічної майстерності як педагогічний такт, мовлення й педагогічна техніка.

Узагальнення одержаних нами даних формувального педагогічного експерименту, за п’ятьма критеріями сформованості акторських якостей майбутніх учителів технологій, включало порівняння даних до його початку та після завершення у експериментальних групах (див. рис. 1, 2).

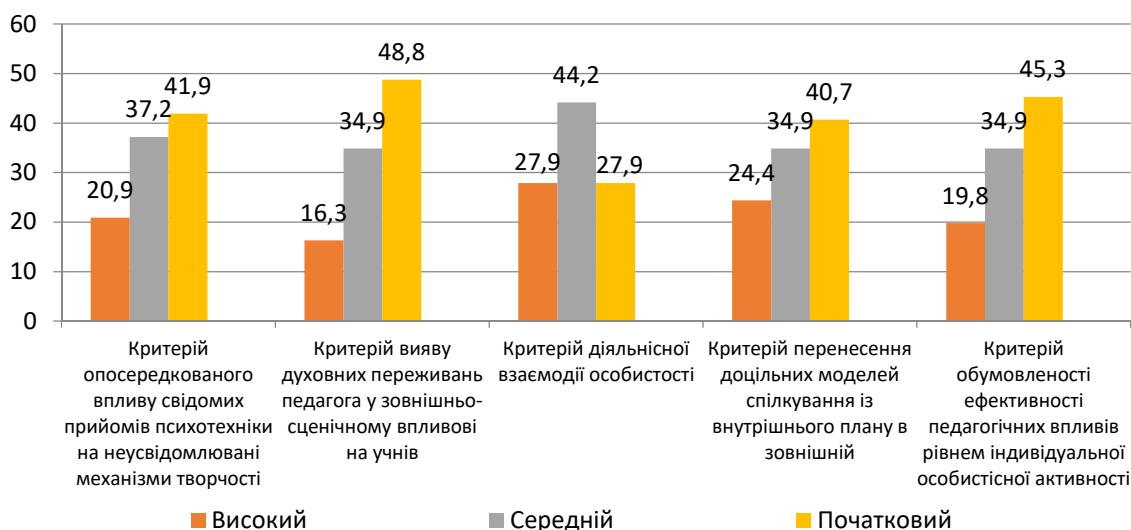

Рис. 1. Розподіл майбутніх учителів технологій експериментальних груп за рівнями сформованості акторських якостей до початку формувального експерименту, (%).

Отримані результати формувального педагогічного експерименту вказують на істотну різницю у 12,8 % між показниками критерію опосередкованого впливу свідомих прийомів психотехніки на неусвідомлювані механізми творчості в експериментальних групах на високому рівні. Позитивні зміни в 4,7 % на середньому рівні сталися внаслідок суттєвого зменшення на 17,5 % кількості студентів із виявами початкового рівня сформованості акторських якостей.

Виявлена позитивна динаміка змін сформованості акторських якостей у студентів експериментальних груп, порівняно з початком формувального експерименту, за критерієм вияву духовних переживань педагога у зовнішньо-сценічному впливові на учнів: на високому рівні відбулося збільшення на 10,4 %, на середньому рівні сталося зростання на 9,3 %, завдяки чому відбулося дієве зменшення на 19,7 % кількості студентів із виявами початкового рівня сформованості акторських якостей.

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ АКТОРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Динамічно-позитивні зміни сформованості акторських якостей майбутніх учителів технологій експериментальних груп, у порівнянні з початком формування експерименту, за критерієм вияву діяльнійшої взаємодії особистості з оточенням, характеризуються зростанням на 11,7 % кількості студентів із проявами високого рівня сформованості акторських якостей та на 4,6 % із середнім, що відбулося внаслідок зниження на 16,3 % чисельності студентів експериментальних груп із початковим рівнем сформованості досліджуваних якостей.

Результати діагностики сформованості акторських якостей, за критерієм переведення обраних моделей спілкування із внутрішнього плану у зовнішній, у студентів експериментальних груп, по-

рівняно з початковим етапом формування експерименту, мали такі значення: на високому рівні приріст склав 11,6 %, на середньому відбулося збільшення на 9,3 %, а на початковому рівні, внаслідок цього, було відзначено суттєве зменшення кількості студентів на 20,9 %.

Динаміка змін сформованості акторських якостей майбутніх учителів технологій у експериментальних групах, порівняно з початковим етапом формування експерименту, за критерієм залежності результатів педагогічних впливів від рівня індивідуальної активності особистості, засвідчила, що відбулося зростання на високому (+15,1 %) та середньому (+10,4 %) рівнях при одночасному зменшенні на 25,5 % кількості студентів із виявами початкового рівня сформованості акторських якостей.

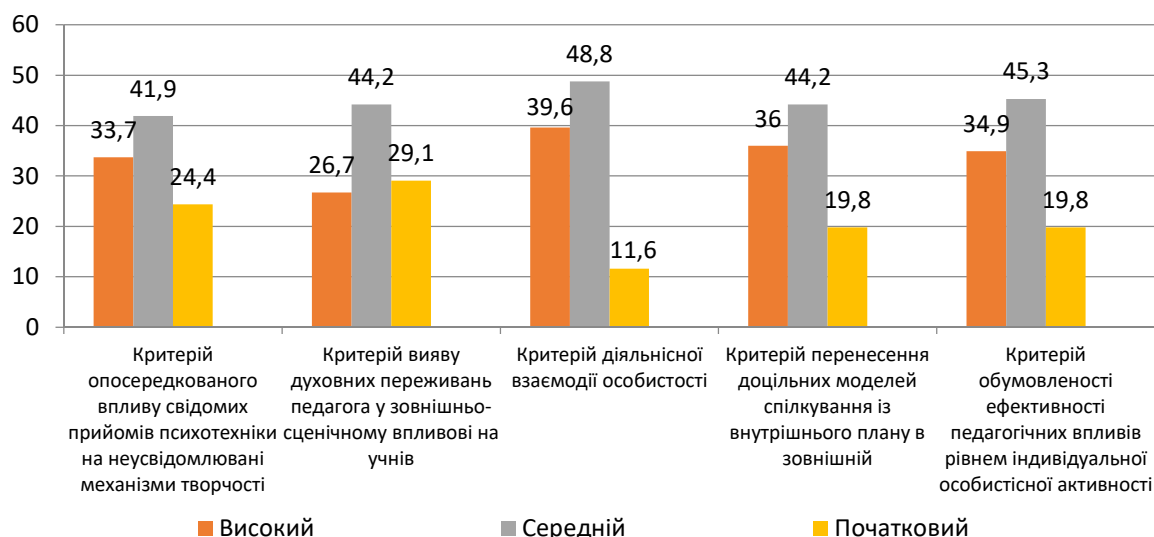

Рис. 2. Розподіл майбутніх учителів технологій експериментальних груп за рівнями сформованості акторських якостей по завершенні формування експерименту, (%).

Висновки. Як бачимо, за кожним із п'яти критеріїв сформованості акторських якостей майбутніх учителів технологій, за результатами формування педагогічного експерименту, відзначено позитивно-динамічні зміни. Суттєву перевагу сформованості акторських якостей у студентів експериментальних груп над результатами діагностики на початку формування експерименту засвідчено статистичною обробкою результатів формування педагогічного експерименту за критерієм згоди К. Пірсона.

Значущість результатів формування педагогічного експерименту доводить науково-педагогічну ефективність спроектованої нами педагогічної моделі формування акторських якостей майбутніх учителів технологій засобами театральної педагогіки.

Проведене нами педагогічне дослідження проблеми формування акторських якостей майбутніх учителів технологій засобами театральної педагогіки вказує на такі перспективні напрями подальших наукових розвідок: забезпечення формування цих особистісних якостей на всіх рівнях вищої педагогічної освіти майбутніх учителів початкової та старшої профільної школи; формування акторських якостей майбутніх учителів технологій за індивідуальними освітніми траєкторіями; формування у студентів базових, ключових та професійно-предметних компетентностей засобами театральної педагогіки

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамян В. Театральна педагогіка: навч. посіб. для студ. вузів. Київ: Лібра, 1996. 224 с.

2. Брехт Б. Про мистецтво театру: збірник / Упоряд., вступна ст., примітки і пер. канд. філол. наук О.С. Чиркова. Київ: Мистецтво, 1977. 365 с.
3. Зоря О.М. Навчальна програма змістового модуля “Засоби театральної педагогіки в професійно-педагогічній діяльності вчителя технологій” підготовки здобувачів освітнього ступеня “бакалавр” за спеціальністю 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології). Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2024. 9 с.
4. Зоря О.М. Формування акторських якостей майбутніх учителів технологій засобами театральної педагогіки: методичні рекомендації. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2024. 19 с.
5. Колісник Є.О. Формування в учнів 5–9 класів культурної компетентності засобами театральної педагогіки у процесі трудового навчання: дис. ... д-ра філософії: 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями); ПНПУ імені В.Г. Короленка. Полтава, 2024. 273 с.
6. Курбас Л. Березил: із творчої спадщини / Упор. і прим. М. Лабінського, передм. Ю. Бобошка. Київ: Дніпро, 1988. 518 с.
7. Макаренко А.С. Театр. Педагогічна поема. Київ: Рад. школа, 1977. 508 с.
8. Миропольська Н.Є. Шкільний театр. Учора, сьогодні...Завтра? *Театр в школі: книга для вчителя* / упор. Н.Є. Миропольська. Київ: Рад. школа, 1990. С. 3–15.
9. Педагогічна майстерність: підручник / за ред. І.А. Зязюна. Київ: СПД Богданова А.М., 2008. 376 с.
10. Пушкар Н.А. Засоби театральної педагогіки у навчанні та вихованні дітей з особливими потребами. URL: <https://pushkarnatalia.jimdo.com/блог>. (дата звернення: 25.04.2025).
11. Серeda Н.В. Елементи театральної педагогіки у формуванні педагогічної майстерності. URL: https://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/Tipuss/2011_2/Sereda.pdf (дата звернення: 19.05.2025).
12. Цебрій І., Головашич Е. Основні форми організації занять театральної освіти середньовічної доби у системі загальної шкільної освіти. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2005. Вип. 2. С. 84–90.
13. Maley A., Duff A. Drama Techniques. Cambridge: University Press, 2013. 258 p.
14. McCrosky J.P. Measures of communication-bound anxiety. *Speech Monographs*, 1970. pp. 269–277.
- 014.10 Serednya osvita (Trudove navchannya ta tekhnolohiyi) [Curriculum of the content module “Means of theater pedagogy in the professional and pedagogical activity of a technology teacher” for the training of applicants for the educational degree “bachelor” in the specialty 014.10 Secondary education (Labor training and technologies)]. Poltava, 9 p. [in Ukrainian].
4. Zorya, O.M. (2024). Formuvannya aktorskykh yakostey maybutnikh uchyteliv tekhnolohiy zasobamy teatralnoyi pedahohiky: metodychni rekomendatsiyi [Formation of acting qualities of future technology teachers by means of theatrical pedagogy: methodological recommendations]. Poltava, 19 p. [in Ukrainian].
5. Kolisnyk, Ye.O. (2024). Formuvannya v uchniv 5–9 klasiv kulturnoyi kompetentnosti zasobamy teatralnoyi pedahohiky u protsesi trudovoho navchannya [Formation of cultural competence in students of grades 5–9 by means of theatrical pedagogy in the process of labor training]. *Doctor's thesis*. Poltava, 273 p. [in Ukrainian].
6. Kurbas, L. (1988). Berezil: iz tvorchoyi spadshchyny [Berezil: from the creative heritage]. Upor. i prym. M. Labinskoho, peredm. Yu. Boboshka. Kyiv, 518 p. [in Ukrainian].
7. Makarenko, A.S. (1977). Teatr [Theater]. *Pedagogical poem*. Kyiv, 508 p. [in Ukrainian].
8. Myropolska, N.Ye. (1990). Shkilnyi teatr. Uchora, sohodni...Zavtra? *Teatr v shkoli: knyha dlya vchytelya* [School theater. Yesterday, today...Tomorrow? *Theater at school: a book for teachers*]. (Ed.). N.Ye. Myropolska. Kyiv, pp. 3–15 [in Ukrainian].
9. Pedahohichna maysternist (2008). [Pedagogical skills: textbook]. (Ed.). I. A. Zyazyu. Kyiv, 376 p. [in Ukrainian].
10. Pushkar, N.A. Zasoby teatralnoi pedahohiky u navchanni ta vykhovanni ditey z osoblyvymy potrebamy [Means of the theatrical pedagogy in the teaching and upbringing of children with special needs]. Available at: <https://pushkarnatalia.jimdo.com/блог> (Accessed 20 Apr. 2025) [in Ukrainian].
11. Sereda, N.V. Elementy teatralnoi pedahohiky u formuvanni pedahohichnoyi maysternosti [Elements of theatrical pedagogy in the formation of pedagogical skills]. Available at: https://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/Tipuss/2011_2/Sereda.pdf (Accessed 19 May 2025) [in Ukrainian].
12. Tsebriy, I. & Holovashych, E. (2005). Osnovni formy orhanizatsiyi zanyat teatralnoyi osvity serednovichnoi doby u systemi zahalnoi shkilnoi osvity [The main forms of organizing classes in medieval theater education in the system of general school education]. *Continuing professional education: theory and practice*. Vol. 2. pp. 84–90. [in Ukrainian].
13. Maley, A. & Duff, A. (2013). Drama Techniques. Cambridge, 258 p. [in English].
14. McCrosky, J.P. (1970). Measures of communication-bound anxiety. *Speech Monographs*. pp. 269–277. [in English].

Стаття надійшла до редакції 26.06.2025

